

साहित्य

छोटे कथा एउटा सानो भ्रूयाल हो, जहाँबाट एउटा सानो संसार विहाङ्क्य।
- लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा

पृथ्वीको निमित्त एउटा ठूलो भार अन्धविश्वास हो।
- मिल्टन

संस्मरण

प्रगतिवादी साहित्यकार अग्निशिखा

मोहन दुवाल

शु कदेव नेपालसँग मेरो परिचय भएको पनि धेरै भयो। शायद २०२२ सालतिर हो उनीसँग मेरो सम्पर्क भएको। म चपलीस्थित गणेश निमाविका शिक्षक, उनी शिक्षा मन्त्रालयअन्तर्गतका कर्मचारी। हिमाञ्चल भद्रराई, बैजुका कर्मचारी। के.बी. महर्जन अंग्रेजी विषयका शिक्षक। लक्ष्मी महर्जन, के.बी.का श्रीमती मेरो बी.एड. पढाउनुका कक्षा-साथी। हप्तामा एकपल्ट हामी पाँचजनाको जम्काभेट हुने थलो के.बी. महर्जनको महाराजगन्जस्थित घर। निकै रमाइलो हुन्थ्यो त्यसताका। हामी पाँचजना साहित्य र विचारका सहपाठीहरू। विचारमा दडो अडान, वामपन्थी विचार रचाउने भएकै कारणले शोषणका पक्ष विरोधी शिक्षक म। मार्क्सवादका थुप्रै सैद्धान्तिक कुरा हामी गथौं। माथि उल्लेख भएका यी मित्रहरूले सम्मानपूर्वक मेरो विचारलाई सहमत दिनहुन्थ्यो। अध्ययन कक्षाजस्तै चलाइएका कक्षाहरूमा हामी सैद्धान्तिक छलफल गरेर रमाउँथौं। विचारका कुराहरू, समाज रूपान्तरणका सन्दर्भहरू, साहित्यका विविध विषयहरूमा हामी कुराकानी चलाउँथौं। शुक्रदेव नेपाल गम्भीर प्रकृतिका एकजना युवा, जो चिन्तनशील, अध्ययनशील हुनाका साथै तर्कशील कुराहरू राख्न र पोख्न सिपालु थिए। वर्षौं दिनको उठबसपछि उनले पनि मार्क्सवादलाई आत्मसात् गरे। चपलीमा शिक्षक हुँदासम्म सम्बन्ध अट्ट रहर्यो। करिब दुई वर्ष हाम्रो उठबस स्मरणायकका छन्। उनले एकपल्ट कुनै पत्रिकामार्फत प्रगतिशील बाटोमा हिँडाउने प्रथम गुरुका रूपमा मलाई स्वीकारेका सन्दर्भका कुराहरू विर्सिनसक्नु छैन। थानकोटमा सुरुवा भएपछि सम्पर्कमा निरन्तरता कायम भएन। तर पनि म सम्झिरहन्छु, शुक्रदेव नेपाललाई। उनी नै हुन् पत्रकारिता क्षेत्रका र प्रगतिशील साहित्य समाजका अगिनिशिखा। मैले सडगत गर्दा जस्तो थियो जीवनपर्यन्तसम्म नै उनी आफ्नो आस्था र अडानमा कायम रहेर आफूलाई चिनाइरहे। पत्रकारितामा आफ्नो छविलाई राष्ट्रिय रूपमा देखाउन सफल पत्रकार, स्तम्भ लेखनमा आफ्नो कलमलाई मजबुत ढंगले देखाइरहने सक्षम स्तम्भकार, साहित्य लेखनमा प्रगतिशील भावदृष्टि पोख्न सिपालु प्रगतिशील साहित्यकार अग्निशिखाको अचानक अवनान भयो। उमेर छँदै उनले मृत्युवरण गरे। महाराजगन्जमा हुने भेटघाटमा उनले आफ्नो शालीनतामार्फत हामीलाई प्रभावित तुल्याएको दृश्य हिजोस्तै आज पनि चम्किरहेछ। थोरै बोल्ने तर तर्क गर्दा माहिर इमानदार मित्र अग्निशिखा मैले सडगत गर्न

हुन्। अर्थात् समाजवृत्तका आगोको बत्ती हुन्-अग्निशिखा। कवितामा पनि अग्निशिखा यसरी प्रतीक र विम्बमा बोल्ने गर्छन्-

हज्जारौं वर्षअघि
शायद
मानव सभ्यताको शुरुवातसँगै
धरतीलाई कालो फूलले ढाक्ने
कुचेष्टाविरुद्ध
रोपिएको रातो फूल
आज
दक्षिण अफ्रिकामा मात्र होइन,
उत्तरी आयरल्यान्डदेखि
नेपाली धरतीसम्म पनि
राताम्य भै फुलेको छ
रातो फूल।
(फूल/उत्साह-२०४२ साउनबाट)

कवितामा मात्र होइन नाटक, लेख-रचना, विश्वघटना प्रसङ्ग चर्चामा आफ्नो स्पष्ट दृष्टि र अडान गर्न सिपालु यिनले अमेरिकी साम्राज्यवादका विरुद्ध लेखिएका प्रसङ्गका हरफहरू चर्चा र उल्लेख गर्न लायकका छन्। उनी यससम्बन्धमा यसरी लेख्छन्- विश्वभरका न्यायप्रेमी जनताको रगतमा चुना घोलेर पोतिएको त्यस भवनको नाम हो- हवाइट हाउस। यो उनको स्पष्ट विश्व-दृष्टि हो।

पछिल्लोपल्ट नयाँ पत्रिकामा कार्यरत अग्निशिखाले आफूलाई कहिल्यै पद र पैसामा बन्धन दिएनन्। शक्तिपीठहरूमा घुँडा धसेर राजनीतिक नियुक्तिका पर्न च्याल चुढापनन्। आफ्नै आस्था र गन्तव्यमा घुम्नै तर बढी महत्वाकांक्षी देखाएर आफूलाई गिर्न दिएनन्। धेरैले धेरै थोकको किनबेच गरे, आफूलाई धरोडीमा राखे तर यिनले आफूलाई स्वाभिमानका विम्ब बन्नबाट तल सर्नेर जी-हज्जरी र समर्पण गरेनन्। यसैले त भन्न सकिन्छ- यिनी अग्निशिखा भएर नै गए।

पत्रकारिता र साहित्य लेखनमा समर्पित भएकै कारणले यिनी सबका प्रिय बने। सरल, इमानदार र चरित्रवान् रहेकै कारणले यिनलाई घर, समाज, देश र आफू समर्पित पार्टीले असल मित्र ठाने। धेरैथोक गरेर आफूलाई समर्पित तुल्याएकै कारणले अग्निशिखा इतिहासको गर्तिभित्र सधैं रहने एउटा नाम बनेर गए। म भनिरहेछु शुक्रदेव नेपालमित्र उठेको अर्थात् दनदनी बलेको अग्निशिखालाई हेरेर यसरी-

आगो हो बल्छ
बल्लु उसको कर्म हो
बल्लु नसक्दा आगोको के अर्थ
बलिरहेकै कारणले आगो बत्तिसँ चम्किरह्यो अर्थात्
ऊ बलिरह्यो-
बलिरह्यो, त्यसैले त बने- अग्निशिखा।

पाएका धेरैजसो मित्रहरूमध्ये शालीन मित्रहरूफै असल र गम्भीर प्रकृतिका मित्र हुन्। जसलाई भुल्न गाढो भइरहेछ। अग्निशिखा पछिल्लो कालक्रममा आफूलाई प्रगतिवादी नेपाली साहित्य र पत्रकारिता जगतमा अग्निशिखाका रूपमा चिनाउन सफल देखिन्छन्। निरन्तर प्रयत्न र प्रयासका प्रतिरूप हुन्- अग्निशिखा।

२०२४/२५ सालदेखि नाटक र कविताका माध्यमबाट लेखन क्षेत्रमा सक्रिय रहेका यिनले रक्तबीज, इज्जत, ऊ फेरि आउनेछ, शहीदकी आमा, देश तपाईंहरूको जिम्मा नाटक/कविताका कृतिहरू प्रकाशन गरेर आफूलाई सफल लेखकका रूपमा चिनाएका हुन्। छलफलमार्फत दृष्टि चलाएर प्रतिपक्षमा रहन मन गरेर सम्बोधनका प्रवक्तृ-पत्रकार भए यिनी। लहर यिनको साहित्यिक रहर बन्यो। एकदशौं शताब्दीका व्याख्याकार रहेका यिनी प्राचीका सम्पादक रहेर नवयुगका बान्की देखाउन सफल पत्रकार बने।

अन्तर्राष्ट्रिय मामिला रोचक ढङ्गले विश्लेषण गर्न सिपालु भएकै कारणले यिनीद्वारा लेखिएका लेखहरू मन पराएर सबैले पढ्ने गर्छन्। ऐतिहासिक तथ्यसहितका यिनका विश्लेषण उच्च बौद्धिक कोटीका छन्। विश्वका प्रख्यात व्यक्तित्वको जीवनी लेख्ने विश्लेषकका रूपमा चिनाउन सक्षम यिनी साहित्य र राजनीतिलाई जनताका पक्षमा

साताको राशिफल

ज्यो. चन्द्रेश शर्मा

मेष

तपाईंका लागि यस साताको मध्यभाग सोमबार र मंगलबार त्यति राम्रो देखिँदैन। बाँकी दिनहरू शुभ फलदायक छन्। विविध वस्तु वा सेवाको प्राप्ति होला। आफ्नो बोली बिकने, कार्य सफल हुने, उपहारादि वस्तु प्राप्त हुने सम्भावना छ। साथीभाइसँगको भेटघाट उपलब्धिपूर्ण हुनेछ। तर साताको मध्यभागमा भने अनावश्यक खर्च, स्वास्थ्य समस्या, चोटपटकको भय हुने देखिन्छ।

सिंह

यो साता तपाईंका लागि मिश्रित फलदायक छ। शुरुका दिनमा खाद्यसामग्री, मिष्ठान्न भोजन, उपहारादि वस्तु प्राप्त हुने सम्भावना छ। सोमबार र मंगलबार अनि शुक्रबार निरर्थक धन र समयको नोक्सानी, मानसिक चञ्चलता, पेटको स्वास्थ्य समस्या पारिवारिक विवाद होला। बाँकी दिनहरू भने सुख-सन्तोष हुनेछ। आफ्नो व्यवसायबाट केही भए पनि आर्थिक लाभ हुने देखिन्छ।

धनु

साता मिश्रित फलदायक छ। आइतबारसम्म द्रव्यलाभ, पराक्रम, उन्नति-प्रगति, मान-सम्मानमा वृद्धि, ठूलै उपलब्धिको सम्भावना छ। तर सोमबार र मंगलबार परिवार-इष्टमित्रमा विवाद सृजना हुने, व्यर्थमा दौडधुप हुने, दिनचर्या अस्तव्यस्त हुनेछ। त्यसपछिका दिनहरूमा भने गरेका कामहरू सफल हुने, लगानीबाट लाभार्थ पाउने, व्यापारिक कारोबारबाट लाभ मिल्ने, खेल-परीक्षा आदिमा सफलता मिल्नेछ।

वृष

तपाईंका लागि यो साताको मंगलबारसम्म शुभ फलदायक छ भने बाँकी दिनहरू त्यति सन्तोषजनक देखिँदैन। शुरुका दिनहरूमा द्रव्यलाभ, खेलकूद, परीक्षा आदिमा सफलता हात लाने, अड्किएका कामहरू पूरा हुने, समस्याको समाधान हुने, यश-कीर्ति बढ्ने, वाहन-सुख हुने, मान-सम्मान बढ्ने देखिन्छ। बुधबारबाट भने रोगको भय, काममा बाधा-व्यवधान, आर्थिक नोक्सानी, शारीरिक कष्ट होला।

कन्या

साताको मध्य अर्थात् मंगलबारसम्म तपाईंको भाग्य चम्किनेछ। अशुभा रहेका वा थालनी गरिएका कार्यहरू पूरा होला। आर्थिक लाभ हुनाले परिवारमा सुखशान्ति हुने, उत्तम भोजन पाइनेछ। स्वास्थ्य चुस्त-तन्दुरुस्त भएको अनुभूति हुने, पढाइ-लेखाइ वा पैसा व्यवसायमा सफलता हात पर्नेछ। तर बुधबारबाट भने साथीभाइसँग विवाद पल्ल, धन-सम्पत्तिको नोक्सानी हुने देखिन्छ।

मकर

यो साताका धेरैजसो दिन उपलब्धिपूर्ण छन्। खेलकूद, परीक्षाजस्ता प्रतिस्पर्धात्मक प्रतियोगिताहरूमा सफलता मिल्ला। आर्थिक लाभ हुनाले खर्चको सन्तुलन मिलाउन सहज हुनेछ। प्रेमी-प्रेमिकामा प्रगाढता, विपरीतलिंगीबाट सहयोग एवम् सुख-सन्तोष पाइनेछ। बुधबारबाट भने त्यति राम्रो देखिँदैन। रोगव्याधिको भय, आर्थिक नोक्सानी, व्यवसाय वा जगिरमा बाधा व्यवधान प्रतिष्ठामा आँच आउन सक्छ।

मिथुन

तपाईंका लागि यो साता उत्तम फल दिनेवाला छ। सामान्य प्रयासले पनि धेरै काम बन्नेछन्। शुभ समाचार सुनिनेछ। गरेका कामहरू सफल हुनेछन्। आम्दानीको स्रोत बढ्नेछ। साथीभाइ वा इष्टमित्रको सहयोगले राम्रै काम बन्नेछ। व्यापारबाट राम्रो आम्दानी हुने, पठनपाठनमा सक्रियता बढ्ने, गरिबहरूको रोजगारी वा व्यवसायबाट आत्मसन्तुष्टि मिल्नेछ। धन, उपहारादि वस्तु प्राप्तिको सम्भावना छ।

तुला

तपाईंका लागि यो साता उत्तम फलदायक छ। शुभ मांगलिक कामको थालनी हुने, हरेक कार्य सफल हुनेछ। वैदेशिक यात्रा, बढुवा, अचल सम्पत्ति वृद्धिको सम्भावना छ। साथीभाइ-इष्टमित्रबाट ठूलै सहयोग पाइएला। आफ्नो व्यापार व्यवसाय वा पैसाबाट राम्रै आर्थिक लाभ हुने देखिन्छ। उन्नति-प्रगतिका लागि गरेका प्रयासहरू खेर जानेछैनन्। बोली बिकनेछ।

कुम्भ

तपाईंका लागि यो साता शुभ फलदायक छ। शुभ मांगलिक काम हुनेछ। अटिका र गरेका कार्यहरू सफल हुनेछन्। रोजगार, वैदेशिक यात्रा, बढुवा, सम्पत्ति वृद्धिको सम्भावना छ। परिवार, साथीभाइ, इष्टमित्रबाट सहयोग पाइएला। व्यापार व्यवसाय वा गरिबहरूको पैसाबाट राम्रै आम्दानी हुने देखिन्छ। समय शुभ भएकाले सबैको वाहवाही बढ्नेछ भने मान-सम्मानमा वृद्धि होला।

वृश्चिक

साताको मध्यभाग धेरै उपलब्धिपूर्ण छ। अटिका कामहरू पूरा होला। साथीभाइ-इष्टमित्रबाट राम्रै सहयोग पाइएला। खाद्यान्न प्राप्तिको सम्भावना छ। बौद्धिक क्षमताको प्रयोगले ठूलै काम बन्नेछ। सामान्य परिश्रमबाट राम्रै आम्दानी होला। तर साताको शुरुका दुई दिन राज्यका तर्फबाट डर, तिन बाँकी ट्याक्स तिर दबाव, मान-प्रतिष्ठामा कमी आउनेछ भने शुक्रबार चोटपटकको भय छ।

मीन

तापाईंका लागि साताको शुरु शुभ फलदायक छैन। राज्य सञ्चालकको भय, मान-प्रतिष्ठामा आघात, व्यापारिक असफलता, कष्टदायक यात्राको सम्भावना छ। तर सोमबारबाट भने दिनहरू शुभ छन्। स्वस्थताको महसुस हुने, आफ्नो व्यवसायबाट पर्याप्त आम्दानी हुने, गुन्म लागेको धन हात लाग्ने सम्भावना छ। त्यस्तै रोजगारीको अवसर मिल्ने, परीक्षामा सफलता हासिल हुने देखिन्छ।

पुस्तक चर्चा

देविकाका यथार्थपरक कथाहरू

किरण श्रेष्ठ

विगत चार दशकदेखि साहित्यिक फल्टमा आफूलाई देखाउँदै आएका देविका तिमिल्सिना कथा विधाका सक्रिय रहेदै आएका कथाकार हुन्। कथालेखनमा मात्र नभई यिनी कविता, निबन्ध, संस्मरण आदि विधाया पनि सक्रिय छन्। वि.सं. २०११ सालमा चारवहिल, काठमाडौंमा जन्मेका यिनी सम्पादन क्षेत्रमा पनि आफूलाई चिनाउँदै आएका साहित्यकार हुन्। यिनी विशेषतः कथाकारका रूप चिनाउन सफल छन्। मृत्यु दोस्रो पुस्ताको (२०४४) र सीमाहीन सीमा (२०४१) कथासङ्ग्रह प्रकाशित गराएर आफ्नो कथाकार पहिचानलाई पाठकसमक्ष देखाउन आइपुगेका छन्। कथा पारखीहरूका लागि यो खुशीको खबर हो।

राजनीतिक चेतनाले व्याप्त कथाकार भएकै कारणले कथाकार देविकाले देशमा देखा परेका तीन खालका सत्ताका अनुहारहरूलाई यस कथासङ्ग्रहमा रहेका कथाहरूमा देखाउने प्रयत्न भएका छन्। फन्चयती व्यवस्थाका दुःख लाग्दो घटना-प्रसङ्गहरूका साथै लोकतान्त्रिक-गणतान्त्रिक सत्तासम्भका उराठ लाग्दो वातावरणका प्रसङ्गहरूसम्म कथामा समेट्न कथाकार सफल छन्।

यस कथासङ्ग्रहमा १७ वटा कथा सङ्गृहीत छन्। सबैजसो कथामा समाजको यथार्थ चित्रण भएका छन्। कथामा देखाइएका र चित्रण गरिएका कथावस्तुहरू स्वाभाविक रहनुका साथै कथामा भाषा सरल रहनु कथाकारको आफ्नै वैशिष्ट्यता हो भन्नुपर्दछ। अवसरवादी राजनीतिको अनूहारा ठाउँ-ठाउँमा पात्रहरूमार्फत देखाइएको यस कथासङ्ग्रहमा अस्वाभाविकता कुतै प्रस्तुत भएको देखिँदैन।

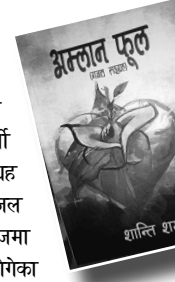
राजनीतिक चेतनाले व्याप्त कथाकार भएकै कारणले कथाकार देविकाले देशमा देखा परेका तीन खालका सत्ताका अनुहारहरूलाई यस कथासङ्ग्रहमा रहेका कथाहरूमा देखाउने प्रयत्न भएका छन्। फन्चयती व्यवस्थाका दुःख लाग्दो घटना-प्रसङ्गहरूका साथै लोकतान्त्रिक-गणतान्त्रिक सत्तासम्भका उराठ लाग्दो वातावरणका प्रसङ्गहरूसम्म कथामा समेट्न कथाकार सफल छन्।

शान्तिको गहन गजल संग्रह

जानमणि नेपाल कालोटोपी

साहित्यकार शान्ति शर्माको पहिलो साहित्यिक कृति 'अम्लान फूल' बजारमा आएको छ। मर्मस्पर्शी आत्मकथामा आधारित यस गजल संग्रह अम्लान फूलसँग ६० वटा गजल समावेश गरिएका छन्। समाजमा हुने गरेका यथार्थता, आफ्नै भोगेका अनुभव तथा प्रेमपरक भावहरूलाई रोचक रूपमा आकारका हिसाबले धेरै सानो भए पनि भावका हिसाबले गहन र ठूलो रहेको छ। दिनभन्दा दिन प्यारो रात लागेको ? टहटह जुनेलीको मात लागेको ? पारिजातलाई सुस्त भन्यो जूगले

सहिवदन्छु बरु तिमी बान्त लागेको उन्का गजलहरू गीतिलयमा लेखिएका छन्। सरल भाषाशैलीमा सजिलै बुझ्न सकिने शब्दहरू भएकाले अम्लान फूलले पाठकहरूको मन सजिलै जिउन सक्छ। उत्कृष्ट कृति भएकैले हाम्रो मधुरी साहित्य प्रतिष्ठान, चितवनले यस वर्ष गजल श्री पुरस्कार तथा सम्मान गजलकार शान्ति शर्मालाई नित्य गरेको छ। गजलश्री साहित्यिक महोत्सवलाई अम्लान फूलले पक्कै आनन्दित बनाउनेछ। तिमिसँग आँखा जुधे तीर लाग्यो मलाई जब तिमी आँखा भुके पीर लाग्यो मलाई। मित्रलाल शर्मा स्मृति पुस्तकालय, सोलुखुम्बुले बजारमा ल्याएको यस गजल संग्रहको मूल्य रु. १९९ अंकित गरिएको छ।

पृष्ठ संयोजक : वरिष्ठ साहित्यकार मोहन दुवाल